

„Biztonság, Védelem, Tudomány”

a védelmi tanulmányokat folytató hallgatók és a témában oktatók
tudományos fóruma

Nikodém Edit
nikodem@t-email.hu

**AZ ÓVÓHELYEK SZEREPE, FUNKCIÓJA ÉS JELENTŐSÉGE
NAPJAINKBAN**

2013.

Absztrakt

A haditechnika és a hadiipar rohamos fejlődése még békeidőben is megköveteli az államok egy esetleges háborúra való felkészítését. A nukleáris eszközökkel vívott harcok újfajta kihívásként helyezték előtérbe az ország lakosságának védelmét, amelyben döntő tényező lehet egy preventív védelmi stratégia/terv kidolgozása. Ennek legfőbb célja a mindenképp elérhető emberi élet megóvása és a túlélésről való gondoskodás. Egy háborús helyzetben az ország egészére kiterjedő védelmi feladatok egyik legfontosabb eleme a lakosság biztonságos helyre történő kimenekítése, legyen az tömegpusztító fegyverek által mért csapás, nukleáris, biológiai, vagy vegyi támadás. E célt szolgálja az elsődleges helyi védelmet megvalósító óvóhely, amely a fenti funkciók mellett hosszabb-rövidebb ideig képes az embert a külvilágban lévő egészségre káros anyagoktól is elszeparálni. Mindezek tükrében mutatom be az életvédelmi létesítményekről, azon belül is az óvóhelyekről való legfontosabb ismeretanyagot, többek között annak funkcióját, szerepét és fontosságát napjainkban.

Kulcsszavak: *egyéni védelem, kollektív védelem, óvóhely, védőlétesítmény, befogadóképesség, védőképesség, kiszoródás elleni védelem*

THE ROLE, FUNCTION AND SIGNIFICANCE OF REFUGES/AIR-RAID SHELTERS IN OUR DAYS

Abstract

The rapid developments in military technology and military industry are forcing governments to prepare for the possibility of an upcoming war, even in times of peace. In a war fought with nuclear weapons protecting the civilian population is crucial. In order to do this successfully having a suitable preventive defensive strategy/plan can be a determining factor. The main objective of such plans is to save human lives and guarantee their survival after the initial blast. In case of a nuclear, biological, or chemical attack one of the most important nationwide defensive priorities is the immediate evacuation of civilians to a safe location. Local refuges/air-raid shelters are the first line of defense. Apart from protecting the ones inside from the initial effect of the WMD's they are also capable of separating harmful substances from the outside world for a period of time, depending on their design. In this article I will present the most important knowledge about refuges/shelters and discuss the role, function and significance they have in our days.

BEVEZETÉS

Az első világháború után igény mutatkozott arra, hogy a fegyveres küzdelmekben részt vevő államok hátországa (ide értve a hadviselésben közvetlenül, vagy közvetve érintett lakosokat) olyan speciálisan kialakított épületekben, helyiségekben, vagy természetes képződményekben kerülhessenek ideiglenesen elszállásolva, amely megvédi őket egy esetleges támadástól és az emberi életet veszélyeztető káros hatásoktól. Az ezt követő időszakban kialakított hadviselési stratégiák előtérbe helyezték az ellenséges ország ipari, gazdasági célpontjait, energiaellátásának, kritikus infrastruktúrájának támadását, ezzel meggyengítve többek között a haditermelést is. Mindezekkel szemben egyre nagyobb jelentőséget tulajdonítottak egy sikeres védelmi politika és stratégia kidolgozásának, valamint alkalmazásának, amely főként a hátország biztonságát és megóvását hivatott szolgálni. A védekezés hangsúlyossága az óvóhelyek kialakításával vette kezdetét. A századeleji egy védőlétesítmény fő rendeltetése a háborús körülmények – később nukleáris fegyverek – hatásai ellen való védekezés volt. Manapság ez kiegészül, a globális kihívásként jelentkező terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek, a veszélyes üzemek és tározók, a gazdaság számára nélkülözhetlenné vált technológiák (atomerőművek, vegyi üzemek), valamint a civilizációs és természeti katasztrófák által jelentkező veszélyforrásokkal és káros hatásokkal. Európa számos országára jellemző, hogy magas színvonalú biztonságkultúrát alakított ki, amely mögött minden váratlan eseményre való előzetes felkészülést, fokozott készenlétet, felelősségérzetet és odafigyelést kell érteni. Ezen államok esetében természetes, illetve kötelező érvényű a védelmi létesítmények megépítése. Magyarország Európai Unió csatlakozása óta a fent említett veszélyforrások figyelembe vétele és preventív kezelése fokozottan előtérbe került. Tanulmányomban bemutatom az óvóhelyek legfontosabb funkcióit, fajtáit, csoportosítását néhány európai országban alkalmazott helyi védelem kialakításán keresztül. [1] [2]

AZ ÓVÓHELY MEGHATÁROZÁSA, RENDELTESE ÉS CSOPORTOSÍTÁSA

A II. Világháború befejezésével és azt követően megjelent tömegpusztító fegyverek egy esetleges ütközetben az ország honvédelmi felkészültségének döntő jelentőségű tényezőjévé tették a hátország védelmét. Az ehhez köthető feladatok számos olyan intézkedést követelnek meg, mint például a vezetés, irányítás folyamatosságának biztosítása, a lakosság háborús körülmények közötti feladatainak végrehajtására való felkészítése, az állampolgárok gyors és megbízható riasztása, tájékoztatása, mentési feladatok, valamint az egyéni és kollektív védelem előkészítése, az anyagi javak, eszközök megóvása. A lakosság védelmi felkészítésének egyik legfontosabb paramétere a kollektív, helyi védelem megteremtése. Egy országnak biztosítani kell minden lehetséges eszköz és módszer felhasználásával az emberi élet – a lakosság – védelmét. Egy esetleges támadás során – a veszélyeztetettség mértékének mérlegelése alapján – meg kell határozni a védelem módjait. Ezek elősegítik a felkészülést, alkalmassá teszik a lakosságot életük és anyagi javaik védelmére.

A védelem alapvető módjai:

- Egyéni védelem: a lakosság egyéni védőeszközökkel történő ellátása
- Csoportos (kollektív) védelem
  - Távolsági védelem: a veszélyeztetett terület lakosainak és az ott tartózkodóknak egy, a városon kívüli helységbe történő telepítése. E módszer lehetővé teszi az emberek kimenekítését és megóvását akár egy nukleáris támadás, vagy civilizációs és környezeti katasztrófa közvetlen hatásai elől.
  - Helyi védelem (óvóhely): életvédelmi létesítmények használatával valósítható meg egy atomtámadás esetében a kitelepített és ki nem telepített városok lakosainak, valamint a másodlagos hatások által veszélyeztetett területek

lakosainak radioaktív kiszóródás elleni védelme. Ezen kívül fegyveres támadás és természeti, valamint ipar katasztrófák káros hatásai ellen is védelmet biztosít.

A tömegpusztító, vegyi, biológiai és nukleáris fegyverek megjelenése és elterjedése minden országot arra kényszerít, hogy a távolsági és helyi védelmet komplexen és differenciáltan alkalmazva biztosítsa lakosainak védelmét és óvóhelyellátását.[3]

Összességében nézve az óvóhelyi védelem egy olyan módszert takar, amelynek esetében egy életvédelmi építmény biztosítja az emberi élet és az anyagi javak védelmét. Az óvóhely rendeltetését vizsgálva kijelenthetjük, hogy annak legfőbb célja, hogy a lakosság, az anyagi javak és egyéb értékek számára védelmet nyújtson egy esetleges katasztrófa esemény, vagy fegyveres összeütközés esetén.[1] Rendeltetés szerinti csoportosítása:

- Az ország lakosságának védelmét szolgáló létesítmények
- A közigazgatás, valamint a polgári védelem irányítását védő létesítmények
- Háborús körülmények között is működő szervezetek (kórházak, telekommunikációs központok) elhelyezését biztosító létesítmények. Ide soroljuk még a nagy értékű vagyontárgyak védelmét ellátó létesítményeket. [4]

Az óvóhelyet, mint fogalmat több megközelítés szerint definiálhatjuk:

„Az óvóhely kollektív védelem követelményeinek megfelelően kiépített olyan műszaki létesítmény, amely a vonatkozó méretezési előírásoknak megfelelő határoló szerkezetei, berendezései, felszerelése és kialakítása révén védelmet nyújt a támadó fegyverek különböző hatásai, ipari balesetek, katasztrófák káros hatásai, valamint terrorcselekmények káros hatásai ellen.” [5]. Egy másfajta értelmezésben óvóhelynek nevezünk azokat a mesterségesen létrehozott földfeletti, földalatti, vagy természetes földalatti tereket (barlangokat, tárokat), valamint az épületek pincéit, amelyek különleges kialakításuk folytán meghatározott mértékű védelmet nyújtanak a tömegpusztító (nukleáris, vegyi, biológiai) és hagyományos támadófegyverek hatásai ellen.” [6]

Óvóhelyek csoportosítása befogadóképesség szempontjából:

- kis befogadóképességű (6-10 fő)
- nagyobb befogadóképességű („csoportos óvóhelyek”)

Befogadóképesség kategóriái:

- III. osztályú védőképesség esetén max. 600 fő
- IV. osztályú befogadóképesség esetén max 450 fő
- V. osztályú befogadóképesség esetén max 300 fő

Elhelyezkedés szerint:

- épület alatti óvóhely
- különálló óvóhely
- föld feletti óvóhely
- földbe süllyesztett óvóhely
- terepszint alatti óvóhely
- természetes/mesterséges föld alatti termekben lévő táro óvóhely [7]

Az előzőekben megvizsgáltam, az óvóhely fogalmának meghatározását, védelmi funkcióbeli besorolását, lehetséges kategóriáit. Mint minden országban, így hazánkban is törvény, valamint rendeletek és jogi szabályozások léptek életbe az óvóhelyek kialakításával, rendeltetésével összefüggésben. A következő fejezetben kitekintést nyújtok a hazai életvédelmi létesítmények törvényi rendelkezéséről és szabályozásáról.

VONATKOZÓ JOGI RENDELKEZÉSEK ÉS FOGALOMMAGYARÁZATOK

Magyarország új Alaptörvénye a legmagasabb szintű jogi normaként tartalmazza az állam működésével kapcsolatos legfontosabb szabályokat. Szabadság és felelősség rendelkezés között említve, hogy Magyarországon „mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi

biztonsághoz”. Különleges jogrend fejezetén belül kihirdeti a rendkívüli állapotra (49. cikk) és szükségállapotra (50. cikk) vonatkozó szabályokat, valamint azok közös vonatkozásait (48. cikk). Az Alkotmány rendelkezik továbbá a megelőző védelmi helyzetről (51. cikk), váratlan támadásról (52. cikk) és vészhelyzetről (53. cikk).

Vonatkozó alapvető jogszabályi háttérként kell megemlíteni 2011. évi CXXVIII. törvényt A katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról, amely „Az Országgyűlés, a lakosság biztonságának és biztonságérzetének növelése céljából, a természeti és civilizációs katasztrófák elleni védekezés hatékonyságának fokozása, a katasztrófavédelmi szervezetrendszer erősítése, a katasztrófavédelmi intézkedések eredményességének növelése érdekében az Alaptörvény végrehajtására, az Alaptörvény XXXI. cikk (5) és (6) bekezdése, 53. cikke és 54. cikke alapján” került megalkotásra.

A 234/2011. (XI. 10.) katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény végrehajtásáról kiadott kormányrendelet hatályon kívül helyezi az óvóhelyi védelem, az egyéni védőeszköz-ellátás, a lakosság riasztása, valamint a kitelepítés és befogadás általános szabályairól szóló 60/1997. (IV. 18.) Korm. rendeletet, amelynek 1. §-a értelmező rendelkezésként az alábbi fogalmakat határozta meg:

„a) *óvóhelyi védelem*: az emberi élet életvédelmi létesítményben történő védelmének módszere fegyveres összeütközések és egyes katasztrófák esetén;

b) *életvédelmi létesítmény*: az óvóhely, a szükségóvóhely, valamint a kettős rendeltetésű létesítmény;

c) *óvóhely*: céljának megfelelően kiépített vagy átalakítható műszaki létesítmény, amely határoló szerkezete, berendezése, felszerelése és műtárgyai révén meghatározott szintű védelmet nyújt a támadófegyverek és katasztrófák hatásai ellen;

d) *kettős rendeltetésű létesítmény*: olyan építmény, amely elsősorban békeidőszaki polgári felhasználásra szolgál, fegyveres összeütközés és katasztrófa esetén életvédelmi létesítményként használható;

e) *szükségóvóhely*: olyan építmény vagy megfelelően átalakított természeti képződmény, amely fegyveres összeütközés idején korlátozott védelmet nyújt a hagyományos fegyverek hatásai ellen;

f) *lakosság*: a fegyveres erők és a rendvédelmi szervek szolgálati feladatot ellátó állománya, továbbá a szabadságukban korlátozott, a rendőrség és a büntetés-végrehajtási intézet őrizetében lévő személyek kivételével a veszélyeztetett területen élő vagy tartózkodó személyek összessége;

g) *egyéni védőeszköz*: az emberi életet és egészséget veszélyeztető vegyi, fertőző, illetve sugárzó anyagok károsító hatásai elleni védelmet biztosító légzésvédő, valamint bőrvédő felszerelés;

h) *menekülőfelszerelés*: a lakosság kimenekülése során felhasznált, rövid idejű védelemre szolgáló egyéni védőeszköz;

i) *lakosság riasztása*: rendkívüli állapot, szükségállapot idején, valamint az Alkotmány 19/E. §-ának (1) bekezdésében vagy 35. §-a (1) bekezdésének i) pontjában foglalt esetben (a továbbiakban: minősített időszak) és a Pvtv.-ben meghatározott veszélyhelyzetben (a továbbiakban: veszélyhelyzet) alkalmazható jelzések összessége, melyek feladata a lakosságot, valamint a létfenntartáshoz szükséges anyagi javakat fenyegető veszély bekövetkezésére történő figyelemfelhívás;

j) *polgári védelem riasztási rendszere*: olyan technikai berendezések és szükségeszközök összessége, amelyek alkalmasak a lakosság és a polgári szervek részére megkülönböztethető hangjelzések adására;

k) *kitelepítés*: minősített időszakban, valamint veszélyhelyzetben a veszélyeztető esemény által sújtott vagy azzal fenyegetett területen élő személyeknek, illetve az ott található,

létfenntartásukhoz szükséges anyagi javaknak tervezett, az arra jogosult döntésén alapuló szervezett kivonása;

l) *kimenekítés*: az a tevékenység, amikor a kitelepítésre nincs elég idő és a veszélyeztető esemény hatása alatt szükséges a lakosság gyors kivonása;

m) *befogadás*: a kitelepített, kimenekített lakosoknak, valamint anyagi javaknak tervezett, az arra jogosult döntésén alapuló, a veszélyeztetett területen kívüli ideiglenes elhelyezése, ellátása;

n) *visszatelepítés*: a lakosoknak a lakóhelyére, valamint a létfenntartáshoz szükséges anyagi javaknak az eredeti helyére történő, az arra jogosult döntésén alapuló szervezett visszajuttatása;

o) *fényálcázás*: olyan védekezési rendszerek összessége, amelyek alkalmasak a látható és az infravörös sugarak fényhatásainak csökkentésére;

p) *elsötétítés*: technikai és intézkedési rendszerek működtetése, amellyel a mesterséges világítás fénykibocsátása minimális szintre csökkenthető, illetve megszüntethető;

r) *polgári védelmi központi készlet*: a hivatásos polgári védelmi szervek, valamint a polgári védelmi kötelezettség alapján létrehozott polgári védelmi szervezetek alkalmazásához szükséges felszerelések, technikai eszközök és anyagok, melyek beszerzése a központi költségvetésből történik [Pvtv. 38. § (1) bekezdés a)-b) pontja].”

A fentiekén kívül meghatározza az óvóhelyi védelem szabályaira (II. Fejezet), az egyéni védőeszközökkel történő ellátás szabályaira (III. Fejezet), a lakosság riasztására, tájékoztatására (IV. Fejezet), valamint a kitelepítés és befogadás általános szabályaira vonatkozó legfontosabb előírásokat.

A 37/1995. (IV. 5.) Korm. rendelet az életvédelmi létesítmények egységes nyilvántartási és adatszolgáltatási rendjéről, amely kiterjed többek között az óvóhelyi védelem tervezésére, szervezésére, egységes nyilvántartás (kataszter) folyamatos vezetésére, a kapcsolódó dokumentációkra. Kötelező érvényű szabály, hogy a Polgármesteri Hivatalokban óvóhelykatasztert kell vezetni. Minden egyes védőlétesítmény jelöléssel (azonosító számmal) van ellátva, amelynek központi nyilvántartását az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (OKF) vezeti. „Az óvóhelykataszter nyilvántartása a Magyarország védelmi képességével összefüggő adat, ezért azt mindenkor az adatvédelmi előírásokra figyelemmel, felelősséggel kell vezetni. A honvédelmi törvényből eredően, a lakosságvédelem részeként a szükséges védőkapacitás biztosítása, a védelmi létesítmények kezelése, nyilvántartásának vezetése mind béke-, mind minősített időszak idején, személyes vagyoni szolgáltatásos honvédelmi, polgári védelmi kötelezettség.”

Meghatározó jogszabályi háttér továbbá a 22/1992. (XII. 29.) KTM rendelet az életvédelmi létesítmények létesítéséről, fenntartásáról és békeidőszaki hasznosításáról.

A magyar törvénykezésben és jogszabályokban foglaltak áttekintését követően az alábbiakban megvizsgálom a hazai óvóhelyek kialakulását, fejlődését, valamint napjainkig kialakított életvédelmi létesítményekre vonatkozó főbb ismérveket.

A HAZAI ÓVÓHELYEK FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE ÉS LÉTJOGOSULTSÁGA

Magyarország jelenleg nem áll hadviselés, illetve katonai fenyegetettség alatt, azonban ezen kívül számos biztonsági kockázati faktor indokolhatja hazánkban óvóhelyek és védőlétesítmények kialakítását és fenntartását. Egy ország biztonságának mértékét befolyásolják mind külső, mind pedig belső tényezők. Egy esetleges vegyi, biológiai, nukleáris és terrortámadáson kívül fel kell készülni egy váratlan eseményként bekövetkező (természeti, ipari, gazdasági) katasztrófára. Az ilyen katasztrófák bekövetkezésének esélyeit minimális szintre kell csökkenteni, illetve a már bekövetkezett katasztrófa káros hatásait nagymértékben le kell redukálni. Magyarországon a már említett 2011. évi CXXVIII. törvény

A katasztrófavédelemről, valamint a 62/2011. (XII. 29.) BM rendelet a katasztrófák elleni védekezés egyes szabályairól hivatottak összefoglalni mindazon felkészítési, irányítási és működtetési törvényeket és jogszabályokat, amelyek az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető természeti és civilizációs katasztrófák elleni védekezést helyezik előtérbe. Az Európai Közösség országaiban 1997. február 3-án léptették hatályba a 96/82/EK számú SEVESO II. Tanácsi Irányelvet, amely az ember és környezetének nagyfokú védelmének biztosítása érdekében, valamint a veszélyes anyagokkal összefüggő súlyos ipari balesetek megelőzése és az egészségre, környezetre ártalmas következmények csökkentése érdekében jött létre. Jogharmonizáció folyamán a kormány megalkotta a 219/2011. (IX.20.) Korm. rendelet a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéséről. Hazánkban a fenti irányelvek alapján megalkotott jogszabályok alapján a veszélyes ipari üzemek engedélyezését és hatósági ellenőrzését az OKF Ipari Baleset-megelőzési és Felügyeleti Főosztálya végzi.[8] Az e célból kialakított jogszabályok az alábbi három, a veszélyes üzemekkel kapcsolatos besorolást hívták életre:

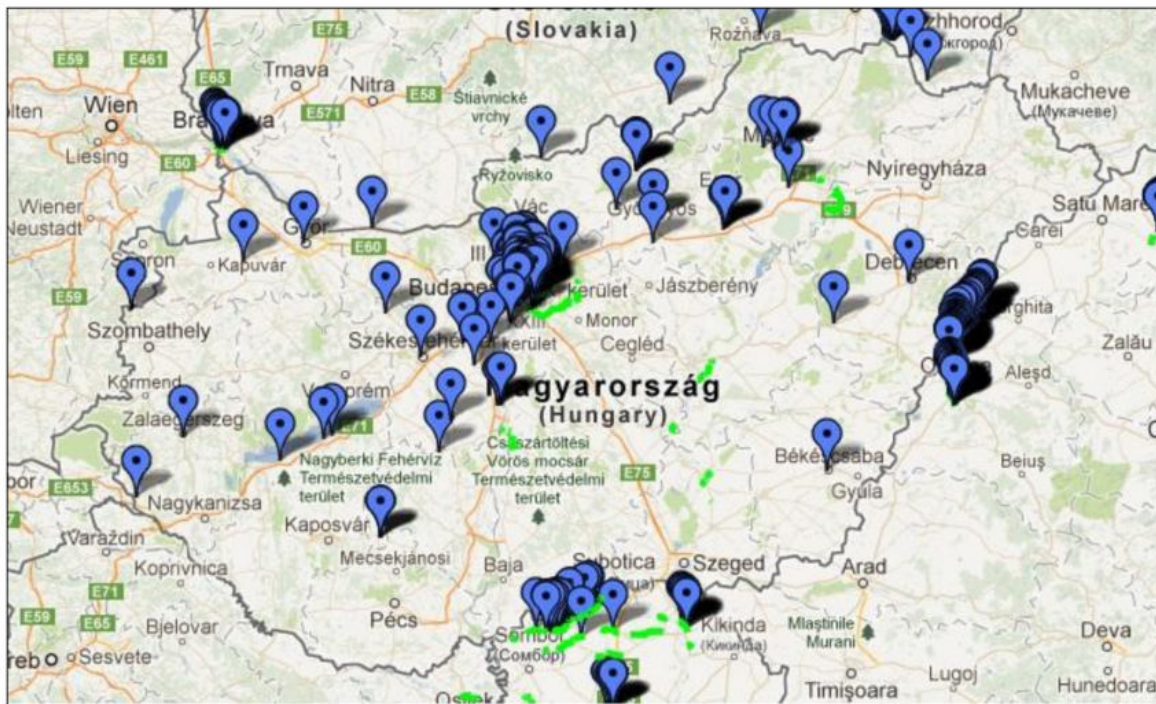
- *Felső küszöbértékű veszélyes üzemek:* „ahol a jelen lévő veszélyes anyagok mennyisége (beleértve a technológia irányíthatatlanná válása miatt várhatóan keletkező veszélyes anyagokat is) az 1. melléklet alapján meghatározható felső küszöbértéket eléri, illetve meghaladja” [9]
- *Alsó küszöbértékű üzemek:* „ahol a jelen lévő veszélyes anyagok mennyisége (beleértve a technológia irányíthatatlanná válása miatt várhatóan keletkező veszélyes anyagokat is) az 1. melléklet alapján meghatározható alsó küszöbértéket eléri, illetve meghaladja, de nem éri el a felső küszöbértéket.” [9]
- *Küszöbérték alatti üzemek*

Az OKF az esetlegesen bekövetkező súlyos ipari balesetek esetére, riasztó és tájékoztató céllal, a veszélyes ipari üzemek környezetébe vegyi monitoring és lakossági riasztó (MoLaRi) rendszert épít ki és működtet. 2006 és 2013 között 20 veszélyes ipari üzem környezetében került kialakításra ilyen riasztó és adatszolgáltató rendszer. Az ENSZ Európai Gazdasági Bizottság (Helsinki) Egyezményét, amely az ipari balesetek országhatáron túli hatásait hivatott szabályozni, hazánk 1992-ben írta alá, ami 2000. április 12-én lépett hatályba. Ennek értelmében az illetékes hatósági feladatokat az OKF látja el.

Magyarországon jelentős életvédelmi létesítményépítés, óvóhelyépítés 1938-ban vette kezdetét. A második világháborút követően az óvóhelyek kialakításában a legfőbb célt a radioaktív sugárzás tartós hatásai, valamint a radioaktív szóródás elleni védelem tette ki. Jelenleg napjainkban nincs Magyarországon nincs óvóhely építési kötelezettség. Új építmény esetében annak szükségességéről az illetékes Polgári Védelmi Parancsnokság [10] javaslata alapján a megyei közgyűlés elnöke, illetve a Budapest főpolgármestere rendelheti el. Magyarországon az 1980-as évek elején – vészhelyzet esetén – megközelítőleg a lakosság 4%-a volt elhelyezhető biztonságos körülmények közé. Ez a tendencia mára már közel 2%-ra csökkent, köszönhetően az önkormányzati tulajdonban lévő óvóhelyek leromlásának és az üzemi óvóhelyek felszámolásának. A fővárosban jelenleg 3300-3400 óvóhely található, amelyek legtöbbször valamilyen céllal (raktár, iroda stb...) hasznosított. Az óvóhelyek országos eloszlását az 1. ábra szemlélteti. A rendeltetési céltól eltérő hasznosítást, alkalmazást, átalakítást a már említett 22/1992. KTM rendelet szabályozza és írja elő. A fenti befogadóképesség száma kiegészül még a metró életvédelmi létesítményeivel, így összességében vészhelyzet esetén közel 700.000 ember helyezhető biztonságos körülmények közé. A fővárosban található főbb életvédelmi létesítmények elhelyezkedését a 2. ábra jelzi.

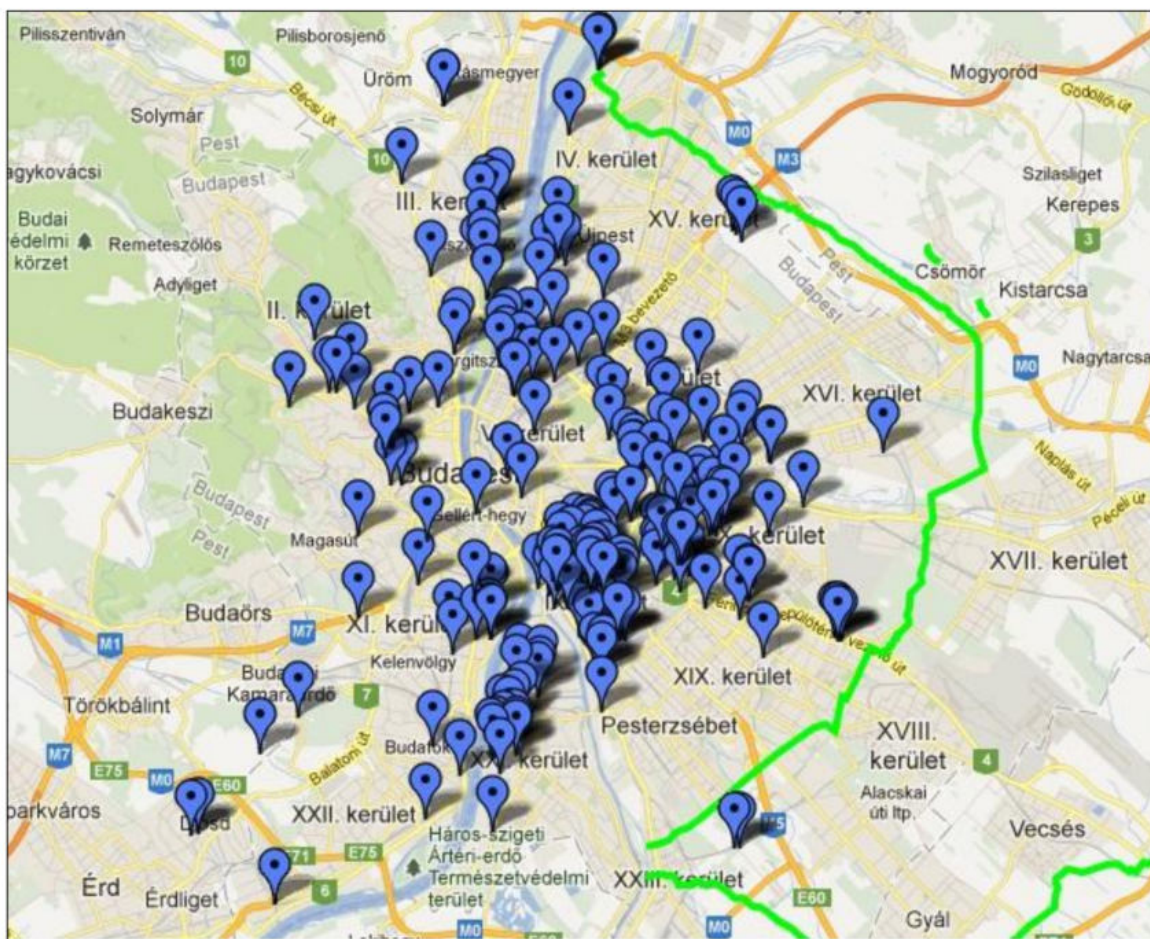
Elfogadott tény, hogy hazánkban a közeljövőben nem várható hathatós szabályozás a védőlétesítményeket illetően. Számos külföldi országra jellemző – és hazánkban is egyre népszerűbb – hogy többen magánjellelű céllal, saját részre igyekeznek kialakítani a

radioaktív sugárzás, természeti katasztrófa, vagy bármely hasonló jellegű esemény elleni védelmet. Egy jól kialakított óvóhely az előző veszélyforrásokon túl akár egy épülettűz alkalmával is menedéket nyújthat, így hazánkban is egyre többen preferálják ezt a védelmi módszert, amely kialakítása azonban igen költséges művelet. A magánérs óvóhelyek védelmi fokozatát nagyban befolyásolja a biztonság mértékére vonatkozó elvárás és a megépítés költsége. A kialakítás magas árfekvését az építészeti és a beépített gépészeti megoldások magyarázzák úgy, mint betörérsbiztos nyílászárók, légzáró nyílászárók, önálló szellözörendszer, elektromos energiaellátás, speciális hírközlő rendszer és a túlélő-felszerelés. Lakóépületek esetében az azok alatt létesített szükségóvóhelyek – a kialakításnak köszönhetően – el kell, hogy viseljék az épület romosodásából keletkező terhet. A jelenlegi óvóhelyek túlnyomó többsége statikailag megfelelő állapotú, azonban felkészültség tekintetében elavultnak titulálható. Állapotukat lehetőség szerint óvni és őrizni kell, a karbantartásukról való gondoskodás főként a tulajdonosokra és a bérlőkre hárul. A statikai előírások mellett fontos követelmény még, hogy a közelben keletkező por, tűz, hő és füstgázok hatása ellen megfelelő védelmet nyújtson és képes legyen a teljes elzárkózást egy előre tervezett időpontig biztosítani. Egy megfelelően kialakított óvóhelyen akár heteket is el lehet tölteni úgy, hogy közben biztosított a tiszta levegő, telefon, internet és minden létszükségletet kielégítő tényező. [11]

1. ábra: Bunkerek, óvóhelyek, erődvonalak a Kárpát-medencében (Magyarország)
 Forrás: <http://map.bunkermuzeum.hu/2013>. (2013. 04. 16)

2. ábra: Budapesten található főbb óvóhelyek
 Forrás: <http://map.bunkermuzeum.hu/> (2013. 04. 16)

ÓVÓHELYEK0020NEMZETKÖZI KITEKINTÉSE

Nemzetközi viszonylatban a különböző országokban kiépített óvóhelyek száma, valamint a lakosság biztonságos helyre történő menekítésének aránya megoszoló tendenciát mutat. Az egyik legkiemelkedőbb eredménnyel Svájc büszkélkedhet, mivel az állam a lakosság 100%-át képes vészhelyzet esetén óvóhelyen elhelyezni. Ezt többnyire elhelyezkedésének és földfelszíni adottságainak (hegyvonulatoknak, természetes képződményeiknek) köszönhető, amelyek alkalmasak védőlétesítmények kialakítására. A hétmillió lakosú Svájc 270.000 óvóhellyel rendelkezik, amelyek közül magasan kiemelkedik az Alpok csúcsán létrehozott „Führungsanlage – K20” nevű óvóhely, amely bármilyen kialakult krízishelyzetben képes megvédeni a svájci kormányzatot és tanácsadókat. Ez a létesítmény képes arra, hogy biológiai, vegyi és atomfegyver káros hatásaitól akár fél éven keresztül megvédje az ott tartózkodókat. Felszereltségét és biztonságosságát tekintve érdemes megjegyezni, hogy saját rádió- és televízióstúdióval van felszerelve, a beléptetés pedig az ember szivárványhártyáján keresztül történő beazonosításon, valamint ujjlenyomat, arc- vagy hangfelismerésen alapuló identifikáción keresztül történik. A fentiekén túl Svájcban természetes és egyben elfogadott tény, hogy az újonnan épült bevásárlóközpontok mélygarázsai a romteher elviselésére képes építészeti megoldásokkal kerülnek kialakításra. Minden házhoz, iskolához, kórházhoz tartozik óvóhely, amely a lakosság számára védelmet nyújtana egy esetleges atomtámadás esetén. A 3. ábrán egy ilyen védőlétesítmény látható. Svájcra jellemző, hogy a történelem során – ahogyan napjainkban is – meg tudta őrizni függetlenségét, mind politikailag, mind pedig katonai

vonatkozásban is képes volt elszigetelődni és semleges maradni a többi államtól. Szuverenitásán – mint legfőbb erényén – felül nagy hangsúlyt fektet a lakosság védelmére, biztonságának megőrzésére. Évente több alkalommal is végez a lakosság polgári védelmi gyakorlatot és az oktatásügyben is fontos tényezőként jelenik meg az előzetes védelmi felkészítés. [11]

3. ábra: Helyi, nukleáris támadás elleni óvóhely Svájcban
Forrás: <http://members.virtualtourist.com/m/p/m/1cf518/> (2013. 04. 27)

További kiemelkedő lakosság-elhelyezési aránnyal említhető még Svédország (90%), Finnország (90%), Dánia (60%), Hollandia (40%). Finnországban a második világháború következményeire való reagálás eredményeképp, az esetleges ipari katasztrófák hatásainak elkerülése érdekében, továbbá a biológiai hadviselés veszélyét szem előtt tartva, kormány szintű intézkedések léptek életbe óvóhelyek létrehozása kapcsán. Finnország polgári védelmi létesítményei 3.3 millió lakosának képes biztonságos menedéket nyújtani. Ezen életvédelmi létesítmények 40%-a a lakosság munkahelyével, 60%-a pedig lakhelyével áll kapcsolatban. Jellemzően a vidéki és családi házakban nem találkozhatunk óvóhelyekkel, azok leginkább kettős rendeltetésüknek megfelelően parkolóházakban, tornatermekben és uszodákban kerülnek kialakításra. A lakosság figyelmét hivatalosan rádió és televízió közvetítéseken keresztül hívják fel az esetleges fenyegetettségre, ahol utasítást kaphatnak óvóhelyre történő menekülésre. Kötelező érvényű előírás eredményeképp kivétel nélkül minden finn lakótelepen található óvóhely. Ezeket a védőlétesítményeket általában gránitban alakítják ki, és vastag betonfalú bejárattal látják el. Finnországban bevett szokás még, hogy óvóhely-jelleg kialakítása céljából kettős rendeltetésű garázsokat építenek, valamint magánjellegű építkezésnél állami támogatásban részesülnek annak érdekében, hogy a ház pincéjében legalább egy óvóhely jellegű helyiség kerüljön kialakításra. Menedékhelyek közül kiemelkedő befogadóképességgel rendelkezik a Helsink-i metróvonal, amelynek egyik állomását a 4. ábra szemlélteti. [12] [13]

4. ábra: Helsinkii kettős rendeltetésű metróállomás

Forrás: http://en.wikipedia.org/wiki/Civil_defense_in_Finland (2013. 04. 27)

Hazánkéhoz közeli alacsony arányszámot mutat Németország (4%), de meg kell említeni azokat az államokat, amelyek nem rendelkeznek hivatalos óvóhely programmal, mint például az Egyesült Államok, Kanada, vagy Nagy Britannia, de mindemellett ezen államok magánóvóhely építési számadatai kimagaslóak. Az USA-ban a biztonságot veszélyeztető tényezők közül – háttérbe szorítva a háborús, fegyveres támadások elleni védelmet – mára kiemelkedtek a természeti katasztrófák hatásából származó veszélyek úgy, mint hurrikán, tornádó (leginkább Amerika déli területein). Magánóvóhely kialakítás terén néhány nyugat-európai ország is kiemelkedik, ahol azok az ún. vegyes rendeltetésű (töbfcélú) óvóhelységek létrehozásával alakítják ki. Finnország és Svájc esetében egy újépítésű társasház kizárólag óvóhellyel együtt tervezhető és kivitelezhető.

Oroszország élenjáró hatalom a lakosságvédelem preventív funkcióját ellátó, kettős rendeltetésű óvóhelyek kialakítása terén, amely fegyveres támadás és katasztrófa helyzet esetén képes biztosítani polgárai védelmét és elhelyezését. E célnak legjobban a mélyvezetésű alagutak bizonyulnak a legmegfelelőbbnek. Az orosz főváros metró-építése már az első világháború előtt 1931-ben vette kezdetét. Moszkva közlekedési és óvóhely funkciójú (metró)alagút rendszere közel 300km hosszú és néhol 60m mélyen helyezkedik el. Ezen kívül minden olyan infrastruktúrával is ellátott, amely akár hosszabb időre is képes biztosítani a külső hatások elleni védelmet. [14]

Határainkon túli óvóhely létesítmények háborús körülmények közötti hasznosítását leginkább Izrael vonatkozásában tudjuk érzékelni. A jelenleg is zajló hadviselés a lakosság és az ott élők mindennapjait áthatják, ezzel együtt már-már természetes mozzanat a támadást előrejelző riasztás hallatán a legközelebbi óvóhelyre való menekülés. Egy erről készült pillanatképet láthatunk az 5. ábrán. Amikor megszólalnak a légvédelmi szirénák, a helybelieknek legfeljebb 50 másodpercük van arra, hogy a hozzájuk legközelebb lévő óvóhelyre érjenek. Nem ritka az egy órán belüli négy riasztás, amikor is mindent hátrahagyva kell menedéket keresni. A köztereken is számos óvóhely-rendeltetésű létesítmény került

kialakításra, amelyek közül egyet a 6. ábra illusztrál. Az ott élő gyerekek már hozzászoktak a meneküléshez, a mindennapi életük részévé vált.

5. ábra: Izraelben történt légvédelmi riasztás pillanatai
Forrás: <http://www.jewishatlanta.org/page.aspx?id=169994> (2013. 04. 28)

6. ábra: Egy Izraelben lévő óvóhely rendeltetésű buszmegálló
Forrás: <http://www.jewishatlanta.org/page.aspx?id=169994> (2013. 04. 28)

Egyre többen – akik eddig még nem tették meg – pincéjükből, raktáraikból is óvóhely-szerű védőlevesítményt igyekeznek kialakítani és minél több szükséges élelmiszert felhalmozni. Izraelben már működésbe lépett egy figyelmeztető célzatú, az egész országra kiterjedő sms-riasztási rendszer. A kiküldött üzenetek héber, arab, angol és orosz nyelven íródnak, így az emberek értesülhetnek majd arról, hogy készülniük kell-e rakétatámadásra Irán felől. A napokban került az izraeli felhasználók elé az az okostelefon-alkalmazás, amely egy rakétatámadás során a telefon használóját tájékoztatja a hozzá legközelebb eső óvóhelyről

és szükség esetén oda is irányítja. Ez a GPS alkalmazás a „Merháv Mugán”, vagyis biztonságos helyiség névre hallgat. [15]

A világ egyik legnagyobb űrhajózási hivatala a NASA már évek óta létesít különböző – arra alkalmas helyeken – földalatti bunkereket, óvóhelyeket. Magyarországon az e célra tökéletesen alkalmas földréteget a Balaton alatt találták meg, ahol időközben teljes titokban épült fel a 7 emeletes luxusbunker, amelyről egy 5013 oldalas dokumentum árulkodik. A helyszín Siófoktól bejárata Siófoktól 11km-re található és a legnagyobb része a Balaton alatt terül el. Az épület ellenáll a legerősebb földrengésnek és bármilyen külső behatást, becsapódást meggátol. Befogadóképessége közel 65.000 fő. Az épületben elhelyezésre került több üzlethelyiség, mozi, kaszinó, étterem és uszoda is.

7. ábra: Balaton alatti Luxusbunker képei (NASA)

Forrás: <http://blog.xfree.hu/myblog.tvn?n=mailona&pid=212861> (2013. 04. 20)

ÖSSZEGZÉS

Napjainkra már megváltozott az a koncepció, hogy háború idejére, illetve azzal szoros összefüggésben taglaljuk a védőlétesítmények jelentőségét és hasznosságát. A természeti katasztrófák (mint például árvíz, földrengés, hurrikán), az ipari, vegyi katasztrófák, vagy a terrorcselekmények hatásait alapul véve megállapítható, hogy minden esetben az emberi élet megóvása az elsődleges szempont, ezért napjainkban főként ez utóbbi tényezők elleni védekezés helyezhető perifériára. Az országok kormányának megelőző intézkedései nagymértékben járulnak hozzá a kiszámíthatatlan és váratlan bekövetkezésű – emberi életre káros hatású – események ellen való szakszerű fellépéséhez, a katasztrófaállapot kezeléséhez és a szükségállapotban kialakult életvitel normál mederbe való visszatereléséhez. Minden államnak alapvető érdeke, hogy egy olyan jól működő polgári védelmi rendszert üzemeltessen, amely békeidőben is közreműködik az elemi csapás, a különböző katasztrófák hatásainak és következményeinek redukálásában, azok prevenciójában, az abból eredeztethető veszélyhelyzetek elhárításában, a lakosság életének és anyagi javainak megóvásában fegyveres támadás esetében is. A legújabb ipari technológiák, hadászati eszközök és fejlesztések nem csak fegyverkezési, hanem védelmi síkon is teret hódítanak. Mindezekkel lépést tartva célként fogalmazódik meg az emberi élet megóvása, személyes biztonságérzetének és védelmének kialakítása. Ennek az összetett védelmi rendszernek egyik legfontosabb sarokköve: az óvóhelyek kiépítése és alkalmazása. Számos európai országban államilag támogatott óvóhelyek épülnek, valamint minden új épület (legyen az bevásárlóközpont, vagy társasház) tervezetének fontos elemét képezi az óvóhely kialakítása, azonban minden állam más és más óvóhely-politikával rendelkezik. A jövőben fellendül a magánérs (családi) óvóhelyek létrehozása, azonban állami szinten is törekedni kell a kettős rendeltetésű életvédelmi létesítmények építésére, és azok védelmi képességeinek fenntartása melletti hasznosítására.

Felhasznált irodalom

- [1] Katasztrófavédelmi Konferencia 2012. július 10. előadásanyaga 1.rész
forrás: www.laktasz.hu/pictures/kat-vedelem-eloadas-01.ppt (2013. 04. 13)
- [2] Magánérs védett helyiségek, óvóhelyek tervezése és kivitelezése
forrás: <http://www.ovohely.hu/html/hatasok.php> (2013. 04. 13)
- [3] 1. TANSEGÉDLET az óvóhely szakszolgálat-parancsnokságok és óvóhely alegységek állománya kiképzéséhez. Felelős kiadó: Kurucz János. Franklin nyomda, Budapest 1972. /79-84. o./
- [4] Anga István: Az óvóhelyi védelem lehetőségei és jövője Magyarországon (Diplomamunka, 2010.; 9. o.)
- [5] Építésügyi ágazati műszaki irányelv MI-04-260-1. Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium. Budapest, 1993.
- [6] Magánóvóhely: mi, miért, hogyan?
forrás: http://www.maganovohely.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=2 (2013. 04. 14)
- [7] A speciális életvédelmi létesítmények kialakítása és alkalmazásának lehetőségei a sziklakórház példáján keresztül
forrás: Szakdolgozat, Németh Eszter Nikoletta, LBVGKV 61, ZMNE 2011, 83. o.)
- [8] A SEVESO II. EU irányelv bevezetése és végrehajtása
forrás: http://www.katasztrofavedelem.hu/letoltes/seveso/Elmult_10ev_Seveso.pdf (2013. 04. 15)
- [9] A Kormány 219/2011. (IX.20.) Korm. rendelete a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről
forrás: <http://www.kormany.hu/download/5/c2/50000/normasz%C3%B6veg%20seveso.pdf> (2013. 04. 16)
- [10] Polgári Védelmi Parancsnokság Alapító Okirata A-180/2/2011.
forrás: http://www.kormany.hu/download/4/4f/60000/PVP_alap%C3%ADt%C3%B3%20okirat_20120101.pdf (2013. 04. 16)
- [11] Svájcban nem épülhet társasház óvóhely nélkül: mi a helyzet nálunk?
forrás: <http://ingatlanmagazin.com/epites-es-felujitas/svajcban-nem-epulhet-tarsashaz-ovohely-nelkul-mi-a-helyzet-nalunk-mennyibe-kerul-egy-bunker-a-kertben/> (2013. 04. 16)
- [12] Finnország polgári védelme
forrás: http://www.innoproject.hu/cikkek/polgari_vedelem.htm
- [13] Mi meghalnánk, ők túlélnek: atombiztos bunkerek Svájcban
forrás: http://kitekinto.hu/europa/2008/08/28/mi_meghalnank_k_tulelnek_atombiztos_bunkerek_svajcban (2013. 04. 17)
- [14] Mórócza Árpád, Pellérdi Rezső: Az óvóhelyi védelem aktualitásának vizsgálata, avagy a 4-es metró és Budapest. Hadmérnök V. évfolyam 1. szám – 2010. március
forrás: hadmernok.hu/2010_1_morocza_pellerdi.pdf
- [15] App mutatja meg az óvóhelyeket az izraeli mobilosoknak
forrás: http://hvg.hu/tudomany/20130404_app_ovohelyek_izrael